

اجزاء پیشنهادہ پژوهش

دکتر رحمت الله فتاحی

الف – مقدمه

شامل توضیحاتی در مورد حوزه مورد پژوهش و موضوع مورد توجه. این مقدمه به خوانند کمک می کند تا بفهمد که پژوهشگر در چه حوزه و موضوعی به پژوهش می پردازد و آن موضوع از چه ویژگی برخوردار است. دیدگاه های نظری که ساختار ذهنی پژوهشگر و شناخت او را در مورد موضوع نشان می دهد به صورت مختصر در مقدمه و به صورت تفصیلی در بخش مربوط به دیدگاه های نظری و یا مرورنوشتار آورده می شود.

محدوده موضوع مورد بررسی در مقدمه باید مشخص گردد. به عبارت دیگر باید نشان داد که موضوع از جامعیت و مانعیت لازم برخوردار است. برای کنترل این امر در تعیین موضوع باید به چند چه به شرح زیر پاسخ داد

- چه موضوعی
- در رابطه با چه کسانی، چیزهایی، رویدادهایی و یا ...
- برای چه کسانی
- برای چه منظوری
- در چه زمانی
- در چه مکانی
- با چه شرایطی

ب – مشکل

عدم همخوانی مشاهده ها، شنیده ها و مطالعه ها با دیدگاه های مطرح شده در مقدمه، نشانگر وجود مشکلی است. این مشکل در این جا نشان داده می شود.

ج – بیان مسئله

پی بردن به مشکل موجب طرح سؤال و یا مسأله ای در ذهن می شود. این مسأله و یا سؤال که در مورد دلایل، موانع، عناصر، چگونگی و ... طرح می شود، به وجود ابهامی در ذهن پژوهشگر و یا عدم اطلاع از وضعیتی مرتبط

می شود. به طور معمول، مسأله به صورت جمله سؤالی و یا خبری که شک و تردید را می رساند بیان می شود. در برخی مواقع نیز بیان مسأله در قالب یک بحث بیان می شود. مسأله در رابطه با مشکل و سنگ بنای پژوهش است و تمام اجزاء دیگر باید بر مبنای مسأله طراحی شوند. بنابراین، در طراحی آن باید دقت کرد.

د - پیشینه علمی و مرور متون مربوطه

در بیشتر پژوهشها به دو صورت انجام می شود: پیشینه نظری، که دیدگاه ها و مطالعه های نظری را توصیف و تحلیل می کند و پیشینه پژوهشی، که به بررسی و تحلیل پژوهشهای مشابه پیشین می پردازد. از طریق پیشینه می توان متغیرها، روشهای پژوهش، جامعه و نمونه مورد نیاز برای پژوهش را شناسایی و یا تأیید کرد. این امر به روایی پژوهش کمک می کند. همچنین، چون مرور پیشینه فضای خالی پژوهشی را نشان می دهد، کمک مؤثری در اثبات ضرورت انجام پژوهش می باشد و دلایل لازم برای ضرورت انجام پژوهش و تفاوت آن با پژوهشهای مشابه را ارائه می دهد.

از نظر ساختاری، پیشینه باید دارای یک مقدمه باشد که به هدف تهیه پیشینه و ساختار ارائه مطالب و رویکرد مورد استفاده در ارائه آنها می پردازد.

ساختار می تواند تاریخی، موضوعی و یا بر اساس هر یک از عناصر پژوهش باشد. بنا بر هدف پژوهشگر می توان هر یک از این روشها را دنبال کرد. در صورتی که هیچ یک از این روشها مورد نظر نباشد می توان در ارائه آنها را به ترتیب سال انتشار تحلیل و توصیف و یا نقد کرد.

بخش اصلی و تحلیلی و جمع بندی و نتیجه گیری از بخشهای بعدی می باشند. پیشینه باید توان تحلیلی پژوهشگر را در مرور متون نشان دهد.^۱ به عبارت دیگر اگر در تمام موارد پژوهشگر فقط به ارائه توصیفی دیدگاه ها و یا پژوهشها بپردازد بدون اینکه وجه تشابه، تضاد و یا یافته ها را مقایسه کند، متن از ارزش خاصی برخوردار نیست.

ه - هدف ها

نشان دهنده مقصد و کاربرد نتایج پایان نامه است. به عبارت دیگر شامل هدفهای کوتاه مدت و هدفهای بلند مدت و یا هدفهای نهایی می شود. به عبارت دیگر، مشخص شود که نتایج بدست آمده می تواند به ارائه راهبردهایی منتهی شود که به حل مسأله کمک کند.

^۱ برای مطالعه بیشتر در مورد پیشینه به کتاب زیر مراجعه شود.

فتاحی رحمت الله و مهری پریرخ. پیشینه پژوهش. نشر کتابدار، ۱۳۸۴.

و - ضرورت

به ارزش و اهمیت پژوهش توجه دارد. در این قسمت، که به طور معمول خیلی کوتاه می باشد، توجیه لازم در مورد ضرورت انجام پژوهش ارائه می شود.

ز - سؤالا و یا فرضیه پژوهش

هر پژوهش باید به سؤالهایی پاسخ گوید و یا اینکه حدسهایی که محقق زده (فرضیه) را باگرد آوری داده ها مورد آزمون قرار دهد. پژوهش می تواند فقط سؤال پژوهش، فقط فرضیه و یا ترکیبی از سؤال پژوهشی و فرضیه داشته باشد. در صورت داشتن اطلاعات و دانش کافی که به فرد امکان حدس را در مورد واقعیت می دهد، بهتر است بجای سؤالهای استنباطی به صورت فرضیه طرح شوند.

ح - روش پژوهش

روش مورد نظر پژوهشگر و رویکرد او در انجام پژوهش طرح می شود.

ط - جامعه مورد پژوهش و نمونه

در این قسمت جامعه ای که پژوهش در مورد آنها انجام می شود باید مشخص شود. در صورت نیاز به نمونه گیری، ویژگی نمونه و حجم آن باید مشخص شود. ضروریست چگونگی انتخاب نمونه و تعیین حجم آن نیز شرح داده شود.

ی - ابزار گردآوری اطلاعات

بنا بر روش پژوهش و هدف آن ابزار و یا ابزارهای گردآوری اطلاعات باید مشخص شود. همچنین، محقق باید اعلام کند که آیا از ابزار استاندارد استفاده می کند و یا خود به طراحی آن می پردازد. در صورتی که ابزار محقق ساخته است، باید مشخص شود که بر اساس چه زیر ساخت/زیر ساختهای نظری به طراحی ابزار پرداخته شده است. در صورتی که از ابزار استاندارد و یا آزمون شده ای استفاده می کند باید چگونگی هنجار یابی آن شرح داده شود.

ک - روایی و پایایی

روایی و پایایی ابزار گردآوری اطلاعات و نیز روایی و پایایی پژوهش، به طور کلی، باید شرح داده شود.

ل - پیش آزمون

روش انجام پیش آزمون و نتایج بدست آمده از آن، یعنی میزان تغییرات باید شرح داده شود.

م - تعریفهای عملیاتی

در این قسمت، مفهوم عملیاتی متغیرها، تبدیل متغیر به متغیرهایی که قابل مشاهده و شمارش باشند ارائه می شود. همچنین در صورتی که بر اساس هدف پژوهش مفهوم خاصی به متغیری نسبت داده می شود باید مشخص شود. در ارائه مفاهیم ضروریست از استناد و ارجاع استفاده شود.

فهرست منابع و مآخذ :

منابع و مآخذ مورد استفاده در مقدمه، مرور نوشتاری نظری و پژوهشی، تعیین روش پژوهش، روشهای آماری و ... در انتها آورده می شود. در ارائه این منابع ضروریست از یکی از شیوه نامه ها^۲ استفاده شود. در ارجاعات درون متنی نیز بهتر است از همان شیوه نامه ای استفاده کرد که در تهیه این فهرست مورد استفاده قرار می گیرد.

نکته قابل توجه

باید یادآور شد که تمام اجزاء پژوهش، باید در پیوند دقیق با یکدیگر باشند. یعنی، در تمام موارد باید پیوند و رابطه دقیقی بین نظریه های مطالعه شده، مسأله طرح شده، هدف و ضرورت، سؤال و فرضیه های پژوهش، جامعه، نمونه و متغیرها برقرار باشد. به عبارت دیگر، ضروریست که در طراحی هر مرحله، مرحله بعد را مرور کرد و در پیوند با آن، در مورد عناصر دخیل در مرحله بعد تصمیم گرفت.

² در گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد، ترجیح داده می شود که از شیوه نامه ترابیان و یا حری استفاده شود.